

Gyukics Gábor

Louise Glück

2020 irodalmi Nobel-díjasa

Louise Glück Nobel-díja óriási meglepetésnek számít, mivel szinte mindenki más író-költő győzelmére várt. Legfőképpen Louise Glück számára tűnik meglepetésnek, aki költő, ráadásul hetven éven felüli fehér amerikai nő. A díjadók manapság igyekeznek színesíteni díjazottak palettáját. Szóval ez egyértelműen nem egy politikai díjazás.

A Nobel-díj-bizottság indoklása szerint Louise Glück a díjat „összetéveszthetetlen költői hangjáért kapja, amely zord szépségével egyetemessé teszi az egyéni létezését”. Valóban, Glück költészete személyes, behatol a lelkünkbe, annyira nekünk szól, hogy az elképesztő. Lehetetlen kikerülni. Rettentően erőteljes, döbbenetesen őszinte, könnyed, tökéletesen megírt és kézenfekvő még a legegyszerűbb ember számára is, aki, ha verseit elolvassa, azt mondja, hogy ez vele is megtörtént.

Louise Glück egy nyugodt életű, önmagának való személy látszatát kelti. Olyan költő, aki mintha önéletrajzi verseket írna és akinek hirtelen becsapódott az életébe egy világszerte irigyelt elismerés, s ehhez most hozzá kell szoknia. Annak ellenére alakulhat ki bennünk versei alapján ez az érzés, hogy több mint öt évtizede tartó karrierje során egy tucat verseskötetet adott ki, és gyakorlatilag minden rangos irodalmi díjat megkapott: Pulitzer Prize, National Humanities Medal, National Book Award, National Book Critics Circle Award. Amerika babérkoszorús költője volt 2003–2004-ben. Az irodalomkritikusok és a költőtársak is nagyra becsülik könnyed, közvetlen és vallomásos versei miatt.

Sok verse olyan, mint egy belső beszélgetés. Talán önmagával, talán velünk beszél, de kétségtelenül ironikusan, ugyanis ezekből a versekből nagyon erősen kihallatszik a belső hang és az idealizmus, ám ezzel az idealizmussal személyes tapasztalatai általában nem egyeznek.

Az, hogy ötven év alatt csak tizenkét kötete jelent meg, ami egyáltalán nem sok, jelentheti azt, hogy kiszámíthatatlanul, szeszélyesen ír, mindenféle fegyelem és rendszer nélkül. Verseit olvasva úgy érezni, hogy tudatossága hirtelen ihlettel párosul.

Louise Glück tízévesen kezdett írni és akkori versei általában a halálról szóltak. Később olvasmányai hatására a görög mitológia felé fordult. Több verse támaszkodik a klasszikus mitológiára, és a mitikus archetípusokat szövi össze intimebb kortárs versek motívumaival, képeivel családi kötelékekről és kapcsolatokról, szerelemről, halálról. Mégis néha szürreális érzése támad az olvasónak, ami talán abból fakad, hogy hiába ír a szabályokhoz tartva magát – hisz végül is akadémiai költő –, a vers látszólag mégis bonyolultságtól mentes önálló életet él. Rím-telen verseinek dallamossága a költő nyelvi természetességének és a mondanivaló letisztult, áttekinthető megfogalmazásának köszönhető.

A Nobel-díj kapcsán sok helyütt olvashatunk Glück magyar gyökereiről. Szerintem az a tény, hogy Glück apai nagyszülei magyar zsidók voltak, egyáltalán nem teszi „miénkké” a díjat, és nem kellene, hogy befolyásolja a költő magyarországi fogadtatását. Louise Glück Amerikában született, költészete is mindenekelőtt ottani hagyományokból táplálkozik. Feltűnő lehetne számunkra, hogy szinte sehol nem említődik családi háttere. Ő maga sem beszél erről. Nagyszülei valószínűleg azért távoztak Amerikába, mert itt nem maradt számukra hely. Ilyen körülmények közt roppant álságosnak tartom „magyar felmenőkre” hivatkozni, mint ahogy a szá-

mos többi „magyar Nobel-díjas” esetében is, akik sok esetben az életüket mentve, enyhébb esetben „csak” az alkotói-egzisztenciális nihilből és ellehetlenülésből menekülve hagyták el azt az országot, amely utólag büszkén magáénak tekinti azt a teljesítményt, melyhez az illetőknek nemhogy semmilyen támogatást nem adott, de adott esetben az alkotó pusztá életét is értéktelennek minősítette.

Úgy gondolom, hogy Glück Nobel-díjának e nélkül is örülhetünk, költészetét pedig anélkül is magunkénak érezhetjük, hogy ezt genealogikusan levezetnénk. Közös dolgainkról ír akkor is – közös, emberi dolgainkról.

Louise Glück

Holdtalan éj

(Moonless Night)

*Sötét ablaknál egy hölgy sír:
Szükséges kimondanunk, mi a gond? Nem mondhatjuk
egyszerűen azt, hogy magánügy? Kora nyár van:
a szomszédban klezmert gyakorol a fény.
Kellemes éjszaka: hangnemben van a klarinét.*

*A hölgyről még annyit – örökké várni fog.
Nincs értelme tovább nézni.
Egy idő után kialszik az utca fénye.*

*Minden esetben az örök várakozás
a válasz? Soba nem az a
válasz; a válasz a történet
függvénye.*

*Komoly tévedés mindenben
a tisztánlátást akarni. Milyen éjszaka az,
mint például ez,
amelyik oly közel áll ahhoz, hogy véget érjen?
Akármí is lehet a másik oldalon,
a világ minden öröme, elhalványulnak a csillagok,
az utca fénye buszmegállóvá változik.*

Ithaka

(Ithaca)

*A szíve választottnak nem kell
élnie. A szíve választott
a fejben él. A szövőszék
az udvarlóké. Hárfaként felfűzve
fehér szemfedő fonállal.*

*Ő két ember volt.
Ő volt a test és a hang, az élő ember könnyed
vonzereje és a kibontakozó álmod vagy képmást formáló,
szövőszéken dolgozó asszony,
aki a földhözragadt gondolkodású
férfiakkal teli csarnokban ül.*

*S közben sajnálsz a megtévesztett tengert,
amely örökre megpróbálta elragadni,
de csak az elsőt vitte el,
a valódi férjet, sajnálnod kell ezeket
a férfiakat: fogalmuk sincs,
mire bámulnak:
fogalmuk sincs, hogy amikor valaki úgy szeret,
a szemfedő esküvői ruhává válik.*

Odüsszeusz elhatározása

(Odysseus' Decision)

*A kiváló férfi bátat fordít a szigetnek.
Végül nem a paradicsomban hal meg
és nem hallja többé
a paradicsom lantját az olajfák között,
a tiszta vízű forrásoknál a ciprusok alatt. Most*

*jön az az idő, melyben hajnalban, amikor
a legerősebb a tenger vonzereje,
újra megballja azt a lüktetést, amely a mesélő
tenger.*

*Ami idehozott minket
messzire elvezet; hajónk a kikötő
színezett habjain lebeg.*

*A varázslat ím véget ért.
Ad neki vissza életét,
a tengert, amely csak előre halad.*

Télemakhosz elszakadása

(Telemachus' Detachment)

*Amikor gyermekként szüleim
életét figyeltem, tudod,
mit gondoltam? Azt gondoltam,
hogy ez elszomorító. Most azt gondolom,
hogy elszomorító. És azt, hogy
örületes. És
mulatságos.*

Gyukics Gábor fordításai